

VZPOMÍNÁME: CO SE NOSILO

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Proč mladým lidem v době komunistického režimu nevyhovovala oficiální móda? A proč naopak tehdejšímu režimu vadila jakákoli odlišnost v oblékání a prosazoval uniformitu?

Mladým lidem vadily zejména malý výběr dostupného oděvního zboží a uniformita, která byla typická zejména pro počáteční období komunistického režimu. Zatímco v prvorepublikovém období dosáhlo československé oděvnictví velkého rozkvětu díky propojení s francouzskou módou, po únoru 1948 se situace výrazně změnila. Stejně jako v jiných odvětvích zde nastalo znárodňování a likvidace soukromého podnikání včetně proslulých módních ateliérů, byť některé zůstaly v pozmeněné podobě pro novou elitu (podobná situace nastala i v případě velkých obchodních domů). Situaci navíc komplikovaly problémy se zásobováním, které měly kořeny již ve válečném období. Velmi omezen byl dovoz západního zboží. Po celé období komunistického režimu byla z těchto důvodů velmi rozšířená domácí výroba oděvů. Výrazně se také prohlubovala diference v odívání mezi městy a venkovem.

Za vzor byla po únoru 1948 dávana především sovětská móda, která měla být protikladem k dekadentnímu západnímu životnímu stylu. Ve výrobě byl kladen důraz na návrhy pracovních oděvů a masového, unifikovaného zboží. Teprve od druhé poloviny padesátých let nastala postupná změna a domácí módní návrháři hledali inspiraci také v západní produkci. Velký význam měla vytvořená oděvní družstva (Textilní tvorba, později transformovaná do Ústavu bytové a oděvní kultury). V šedesátých letech se v Československu dokonce konaly módní přehlídky některých západních značek. Módní trendy také ovlivnily nové textilní materiály, jako byl nylon, dederon či krepilon. Situace se opět zhoršila po násilném potlačení pražského jara a nástupu tzv. normalizace s novými ideologickými zásahy, které se nepříznivě projeví i v oblasti módy. Obrat k lepšímu nastal od druhé poloviny osmdesátých let, byť až do roku 1989 panoval v obchodech stále nedostatek kvalitního zboží.

2. Jaké byly před listopadem 1989 alternativní způsoby oblékání mladých lidí a jakým způsobem na ně mohli doplatit?

Způsob oblékání měl pro mnoho mladých lidí velký význam, neboť odrážel jejich příslušnost k různým alternativním subkulturám, které tehdy v Československu existovaly. Řada z nich vycházela z hudebních stylů. Příznivci rockové, metalové, punkové, skinheadské, novovlnné, ale třeba i trampské hudby nosili oblečení, které vycházelo z jejich subkultury a napodobovalo módní styl jejich oblíbených hudebníků, zejména zahraničních. Obdobným způsobem se lišily nejen jejich účesy a ozdoby, ale také způsoby tance a různá gesta.

Již od poloviny šedesátých let se dlouhé vlasy u chlapců staly symbolem revolty a projevem sympatií k západní rockové hudbě. Současně se v obecnější rovině jednalo o projev generačního konfliktu, který se rovněž týkal sporů o hodnotové vzorce, způsobu trávení volného času či odlišných postojů k sexualitě. Komunistický režim se proti tomuto kulturnímu trendu a snahám po vymezení se u části mládeže snažil vystupovat formou represivních a propagandistických kampaní, které navazovaly na předchozí opatření proti fanoušským jazzové a rokenrolové hudby. Podobné kampaně se později zaměřily proti undergroundové, punkové a metalové hudbě. Měly své absurdní projevy, například vedení mnoha středních škol a učilišť zakazovalo na džínových bundách nosit nášivky hudebních skupin.

Podrobně popisuje různé předlistopadové subkultury mládeže a jejich životní styl včetně oblékání publikace nazvaná *Kmeny 0*. Editor Vladimír Brož známý pod přezdívkou Vladimír 518 do knihy zařadil například kapitoly o máničkách, hippies, trampech, nové vlně, undergroundu, lennonistech či fanoušcích hudební skupiny Depeche Mode.

3. Jak se shánělo oblečení a zboží, které běžně nebylo dostupné v obchodech?

Jedním z důsledků centrálně plánovaného hospodářství byl chronický nedostatek vybraného zboží, mezi něž patřily toaletní potřeby, exotické ovoce, vybraný řeznický sortiment, elektronika, automobily či značná část oděvního sortimentu. Existovalo několik možností, jak získat žádané oblečení, které nebylo běžně dostupné v prodejnách. Rozšířen byl podpultový prodej, korupce a fronty. Tuzexové obchody prodávaly za nedostatečné bony či západní měnu například džínové oblečení. Oblečení se také pašovalo ze zahraničí, a to nejen ze západních států, ale i z Maďarska a Východního Německa (jeho dovoz byl omezený). Velký vliv mělo dočasné uvolnění cestování na Západ na konci šedesátých let.

Velmi rozšířená byla domácí výroba oblečení, které se často šilo podle domácích a zahraničních časopisů (*Vogue*, *Burda*, *Brigitte*) či neoficiálně šířených stříhů. Pro recepci módních trendů bylo důležité rakouské a západoněmecké televizní vysílání. Životní styl zejména mladých lidí ve druhé polovině osmdesátých let významně ovlivnilo šíření videokultury. Značná část domácností měla před rokem 1989 šicí stroj, pletací jehlice či přímo pletací stroj, sadu jehel či nejrůznější nitě. Oblečení se často opravovalo a přešívalo, mladší děti je dostávaly po starších sourozencích. Domácí šití do značné míry nahrazovalo dřívější hustou síť živnostníků.

4. Po čem mladí lidé v oblékání toužili? Je možné uvést příklad, jaké oblečení bylo žádané?

Klíčovou roli hrál obdiv značné části mladých generací k západní kultuře. Velkou touhou mnoha mladých lidí bylo již od šedesátých let například vlastnictví kalhot a bundy z látky denim, tedy jeansů. V dobové terminologii se jim říkalo texasky. Do druhé poloviny osmdesátých let se distribuovaly především v Tuzexu. Postupně je také začaly vyrábět domácí textilní podniky, byť v horší kvalitě.

Odpovědi vypracoval:

Petr Blažek, historik

Doporučená literatura:

BURIANOVÁ, Miroslava a kol.: *Móda v kruhu času. Retro – 200 let inspirací. Národní muzeum – Grada, Praha 2016.*

HLAVÁČKOVÁ, Konstantina: 70: „Kytky v popelnici“. *Společnost a móda v sedmdesátých letech v Československu. Praha 2007.*

HLAVÁČKOVÁ, Konstantina: *Móda za železnou oponou. Společnost, oděvy a lidé v Československu 1948–1989. Grada Publishing, Praha 2016.*

JEZDINSKÁ, Rebata: *Móda za komunismu. Bakalářská práce, Filozofická fakulta Univerzita Pardubice, Pardubice 2019.*

KNAPÍK, Jiří – FRANC, Martin: *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967. I. a II. svazek, Academia, Praha 2011.*

KOCIAN, Jiří (ed.): *Tematická příručka k československým dějinám 1948–1989. I., II. a III. svazek, Ústav pro soudobé dějiny AV, Praha 2021.*

KNAPÍK, Jiří – FRANC, Martin: *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967. I. a II. svazek, Academia, Praha 2011.*

MÁCHALOVÁ, J.: *Móda 20. století. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2003.*

VLADIMÍR 518 a kol.: *Kmeny o. BIGGBOSS – Yinachi, Praha 2013.*

Odkazy:

eSbírky (portál určený k online prohlížení digitalizovaných sbírkových předmětů českých muzeí a galerií)

www.esbirky.cz/

Příběhy bezpráví (projekt vzdělávacího programu Jeden svět na školách společnosti Člověk v tísni)

www.pribehybezpravi.cz

Retro muzeum Praha

<https://www.retromuzeumpraha.cz/>

Totalita.cz

www.totalita.cz

Ústav pro studium totalitních režimů

www.ustrcr.cz

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.

www.usd.cas.cz